

NIKOLA VULETIĆ

Centar za jadransku onomastiku i etnolingvistiku

Sveučilište u Zadru

Trg kneza Višeslava 9, HR-23000 Zadar

nvuletic@unizd.hr

BILJEŠKE IZ RAPSKE POVIJESNE TOPONIMIJE: TOPONIMI BEZ SUVREMENIH POTVRDA

Ovaj je rad pokušaj ubikacije i etimološkoga tumačenja pedesetak rapskih povijesnih toponima bez suvremenih potvrda, romanskoga i slavenskoga podrijetla. Građa najvećim dijelom potječe iz dosad nekorisćenih arhivskih izvora. Na koncu rada kratko se razmatraju uzroci primjetna diskontinuiteta u rapskoj toponimiji.

1. Uvod

Pripremajući monografiju *Toponimija otoka Raba* (u izradi), istraživači i suradnici Centra za jadransku onomastiku i etnolingvistiku Sveučilišta u Zadru, kao i u dosad objavljenim svescima niza *Onomastica Adriatica*, dužnu su pozornost posvetili povijesnoj toponimiji držeći se metodoloških smjernica koje je zacrtao Kristijan Juran (2006). S obzirom na to da je malo objavljenih izvora sa zapisima rapske povijesne toponimije (a stanje se nije u bitnome promijenilo još od Skokova vremena), najveći je dio posla na prikupljanju povijesne građe otpao na njezino ekscerpiranje iz neobjavljenih i dosad zanemarenih izvora. Građa uglavnom potječe iz spisa rapskih bilježnika pohranjenih u Državnome arhivu u Zadru i samostanu sv. Eufemije u Kaboru. Manji je broj toponimskih potvrda iz spisa rapskih knezova.¹ Iz tih sam izvora s Anitom Bartulović i Kristijanom Juranom ekscerpirao građu nastalu do prve polovice 17. stoljeća. Vrijedan je izvor toponima katastik benediktinskoga samostana sv. Andrije u Rabu (dalje KsvA), koji

¹ Građa iz Svete Eufemije (SvEK), u četiri sveska, pokriva razdoblje od 1369. do 1382., uz rijetke dokumente s kraja 14. stoljeća. Fond *Bilježnici Raba* (BR) započinje s 1403. godinom, no građa je izdašnija tek od 40-ih godina 15. stoljeća. Spisi rapskih knezova, u fondu *Općina Rab* (OR), započinju s 1557. godinom.

je, na temelju starijega stanja, kompiliran između 1702. i 1704.² Nešto potvrda iz 13. i 14. stoljeća potječe iz mletačkoga arhiva.³ Prikupljena građa iznosi na vidjelo problem kontinuiteta u rapskoj toponimiji. S jedne strane, velik dio suvremene toponimijske građe nije potvrđen u navedenim izvorima, a s druge strane, brojni su rapski povijesni toponimi bez suvremenih potvrda. Ovdje ću pokušati ubicirati pedesetak takvih toponima te predložiti etimologiju iščezlih imena. Među njima naći će se i neki primjeri neizravna kontinuiteta, konkretno romanski toponimi na čije su mjesto „zasjele” hrvatske toponimske prevedenice (usp. Ivšić 2013: 389).

2. Napomene o jeziku i grafiji izvora

Do polovice 15. stoljeća sačuvani izvori rapskih toponima pisani su latinskim jezikom uz rijetke mletačke interpolacije. Od polovice 15. stoljeća udio mletačkoga u primjetnome je porastu, iako latinski preteže kroz čitavo 15. stoljeće i dobar dio 16. stoljeća. U kasnijim razdobljima sve je izraženija konvergencija mletačkoga prema toskanskim modelima, no to se ne tiče prvoga znatnijega kontingenta naših potvrda iz 14. i 15. stoljeća. Pri čitanju potvrda treba uzeti u obzir mletačku grafiju i njezine mijene, bez obzira na jezik izvora. Naime, i u latinskim jezikom pisanim izvorima mletačke su grafijske značajke česte u bilježenju toponima i osobnih imena. Napose treba voditi računa o trigrafu <chi> pred grafemom koji predstavlja vokal. On se u mletačkoj tradiciji ustalio od polovice 14. stoljeća (usp. Stussi 1965: xxiv, lii; Tomasin 2004: 87). No dok je u mletačkome trigraf <chi> praktički ograničen na č < CL, u našoj građi njime se bilježi i ć koje potječe od lat. *k* ispred **ε* < ě (v. dalje), što nije mletačka pojava. Da je takva palatalizacija bila svojstvena rapskomu dalmatoromanskom govoru, odavno se zna po toponimu *Mučël/Mučêl* < MÖNTICĚLLUS (usp. ERHSJ II, s. v. *Munćel*). Pitanje vrijednosti digrafa <ch> treba rješavati od slučaja do slučaja oslanjajući se na etimologiju. Često je riječ o *k*, u skladu sa starijom mletačkom tradicijom (usp. Stussi 1965: xxiv), kao npr. u *Chameschal* ili *Luch*, no <ch> može stajati i za ć, npr. u hrvatskim prezimenima na *-ić*.

3. O percepciji prostora u izvorima

Pri korištenju srednjovjekovnih izvora uputno je zanemariti modernu percepciju prostora, obilježenu krutim općinskim i katastarskim granicama. U nastav-

² Hvala Dušanu Mlacoviću (Ljubljana) što me upozorio na taj izvor i predstojnici samostana što je odobrila da se njime poslužim. Kolega Mlacović nesebično mi je stavio na raspolaganje rezultate svojih istraživanja i zadužio me iscrpnim raspravama. Korisnim savjetima pomogli su Diego Dotto (OVI), Josip Faričić (Zadar), Anamarija Kurilić (Zadar), Barbara Španjol-Pandelo (Rijeka) i doktorandica Camilla Granzotto.

³ Dokumenti iz fondova *Dandolo Gerolamo* (DG) i *Avogaria di Comun* (AC), u Mlacovićevu prijepisu.

ku će često biti riječi o kontratama. Bilo bi pogrešno smatrati ih administrativnim jedinicama. Kontrata je ponajprije praktična kategorija percepcije prostora, a srednjovjekovni čovjek identificira kontrate pomoću nekih čvrstih točaka. Nerijetko su te točke sakralne građevine, pa tako mnoge rapske kontrate (ruralne i one *intra muros*) nose ime po crkvama, kapelama i samostanima. Eponim kontrate može biti i prirodni referent, najčešće brdo ili izvor vode. Središte je ruralne kontrate čvrsto definirano, ali ne i njezin obuhvat, koji je prije određen labavim obrisima, nego granicama. Pojedini toponimi, po slovu izvora, sad su u ovoj, sad u onoj kontrati, ovisno o točki gledišta. Ono što je u jednome dokumentu tek toponim u obuhvatu neke kontrate, u drugome se može pojaviti kao kontrata za sebe. Nerijetko nema jasne razlike između termina *contrata* i *locus*. Za sve ovo čitatelji će naći pregršt primjera u nastavku. Konačno, današnji obuhvat nekih toponima, kao što su *Banjol* ili *Barbat*, novijega je datuma. Na primjer, još u katastru samostana sv. Andrije (1702./1704.) *Barbato* je tek jedna od toponimijskih makroodrednica na prostoru današnjega Barbata, a u toj funkciji ravnopravni su mu *Pasturan* (Paštiran), *Pianca* (Planjke) i *Loro*.

4. Ubikacija i etimologija rapskih toponima bez suvremenih potvrda

Pojedine toponime razmatrat ću poštujući smjer pružanja otoka, od SZ prema JI, počevši od poluotoka *Kalifrânt/Kalihrânt* (kartografski: *Kalifront*), preko Kampora, Supetarske Drage, Palita, Mundanija i Banjola, do Barbata. Toponimi unutar gradskih zidina neću se baviti u ovome radu. Suvremeni toponimski likovi, koje spominjem pri ubikaciji, potječu iz građe prikupljene na terenu, a njihova etimološka obrada ostaje za monografiju *Toponimija otoka Raba*. Kod toponima koje rapski bilježnici mijenjaju po 2. latinskoj deklinaciji, a koji se pojavljuju samo u ablativu, ne upuštam se u nezahvalnu rekonstrukciju nominativa (-us ili -um?). Varijante <u> i <v> za [v] ujednačio sam u <v>.

Počet ću s toponimima kod kojih je moguća preciznija ubikacija (ti su prikazani na kartama u prilogu), a nastaviti s onima kod kojih izvori dopuštaju tek okvirnu ubikaciju. Niz iščezlih imena nalazimo u predjelu koji se u izvorima naziva *Roncha/Runcha*. To ime formalno odgovara današnjemu *Rûnjke*, no u srednjemu je vijeku pokrivalo znatno šire područje, gotovo sav prostor s jugozapadne strane kamporskih Plogara, za koji se danas u kartografiji uvriježilo ime *Kalifront* (izvorno ono pokriva samo sjeverozapadni dio poluotoka), barem od uvala *Valarmâta*, *Krstôhor*, *Ćifnâta/Ćihnâta* i *Gožînka*, preko današnjih *Rûnjki* u užemu smislu, *Pâvlovice* i *Ogrâda* u unutrašnjosti, do poluotoka *Frkânj/Hrkânj*.⁴

⁴ Suvremene potvrde bilježit ću grafemima standardnoga hrvatskog jezika, a ne uobičajenim dijalektološkim grafemima.

U 15. stoljeću bilježi se brdo *Olmese* ili *Olmexe* u Runjkama: *in Roncha in contrata vocata Olmese* (1453.); *in Roncha sub loco vocato Olmexe* (1455.); *in Roncha in contrata vocata Olmexe* (1460.).⁵ U katastru Sv. Andrije ovako je opisan posjed rapskih benediktinki u Valarmati: *Una seraglia o vero pascolo [...] posta dietro il Monte d'Olmis detto Omisagl [...] da bora il detto monte o vero Plogar Commun.*⁶ Varijante *Olmese*, *Olmexe* i *Olmis* očito stoje za isti referent, a mogu se odnositi samo na vrh *Rûnjke* (94 m), iznad Valarmate i na rubu Plogara. Riječ je o toponimskome tipu *Omiš* (za etimologiju, v. Skok 1920: 34–35). Taj je, osim u srednjoj Dalmaciji, potvrđen na Premudi i Dugome otoku (*Omiš*), povijesno i na Pašmanu kao *Holmis* (1386.), *Olmisso* (1388.) i *Olemis* (1436.) (usp. Skok 1920: 34; Hilje 1994: 58–59; Skračić 1996: 148, 223). Ime samoga posjeda pod brdom, *Omisagl* = *Omišalj*, izvedenica je od *Omiš* i ne ide s krčkim toponimom *Omišalj* (usp. ERHSJ II, s. v. *mušula*).

U neposrednoj blizini posjeda benediktinki i rapskoga **Omiša* bilježi se jedan prozirni romanski toponim: *in Roncha in Valle Cavada* (1373.); *in Valle Cavata [...] de austro et traversa ripa maris, de cuirina territorium Sancti Andree de Vale Cavata* (1381.); *in Runcha in valle vocata Valchavata [...] de traversa monasterium Sancti Andree monialium* (1446.); *derrum positum in Roncha sub loco vocato Olmexe a tramontana mediante via communis qua itur in Vallem Cavatam* (1455.).⁷ To je očito VALLIS CAVATA, od CAVĀRE ‘kopati’ (REW 1788). Čisto latinske potvrde nisu od koristi za određenje romanskoga sloja kojemu pripada taj toponim. Ne znam odražava li potvrda *Valchavata* domaći romanski oblik, što je moguće, ili neko kompromisno, djelomično latinizirano rješenje. Sudeći prema *Valle Cavada*, morala je postojati i mletačka varijanta. Iz potvrda se vidi da referent seže do obale, a ostale okolnosti upućuju na širi prostor današnje Valarmate.

Također u Runjkama, od 14. stoljeća bilježi se *Ser(r)alea* – *in Roncha extra Serraleam* (1374.), *in Serralea de Runcha* (1461.), a poslije već sasvim talijansko *Seraglie* (1702./1704.).⁸ To je nedvojbeno od *SĚRRACŪLA, k SĚRRACŪLUM (REW 648). Prostorno i semantički podudara se s današnjim toponimom *Ogrāde*. Nezahvalno je nagađati koji je lik prvotan, a koji prevedenica, bez obzira na starost latiniziranih romanskih potvrda. Razvoj skupine -CL- u njima ne odgovara mletačkomu refleksu (*j*), ali ni konzervativnu tretmanu kakav se očekuje u autohtonoj romanštinu. Usp. naše venecijanizme *sarāja*, *serāj* i toponime *Šerāja*, *Šer^uāj* (JE III, s. v. *saraja*) s jedne strane te, s druge, odraz skupine -TL- u rapskome toponimu *Kanitalj*, gen. *Kanītlja* < CANNĒTŪLU (Skok 1950: 61, ERHSJ II, s. v. *Kanajt*).

⁵ BR, 3, IX, 14r, 1453.; BR, 2, VII, 350r, 1455.; BR, 2, XII, 624r, 1460.

⁶ KSvA, 14v, 1702./1704. Usp. i skicu na fol. 15r.

⁷ SvEK, III, 178v, 1373.; SvEK, III, 260r, 1381.; BR, 1, III, 80v, 1446.; BR, 2, VII, 350r, 1455. U društvu potvrdi bilježnik je pobrkao strane svijeta: posjed sv. Andrije ne može biti *de cuirina* ničemu što je na obali.

⁸ SvEK, II, 131r, 1374.; BR, 1, IV, 34v, 1461.; KSvA, 12r, 1702./1704.

S druge strane kamporskih Plogara moguće je preciznije ubicirati dva zaboravljena imena. Prvo od njih dolazi u potvrdama (izbor): *in Lucho [...] confinat de cuirina cum plagaro communis [...] de austro cum rivo communis* (1369.); *in Luch* (1374.); *in Lich [...] apud plagarium communis* (1446.), *in Lico de Campora apud monticellos* (1457.).⁹ Svi se orijentiri dadu identificirati: *plagarium communis* su Plogari (Skok 1950; 57, 66, bilj. 6), uz jugozapadni rub Kamporskoga polja; *rivus communis* je potok *Pidôka*, koji teče uzduž Plogara; *monticellos* odgovara ju današnjemu toponimu *Mučêl*, usred Kamporskoga polja. Dakle, *Luch/Lich* je prostor između Plogara i Mućela. Budući da je riječ o predjelu na rubu šume, mislim da u tome imenu treba gledati odraz lat. *LŪCUS* (REW 5152). Usp. u Italiji *Luco*, *Lugo*, *Lughetto* itd. (Pellegrini 1990: 159). Slavensko *i* u potvrdi *Lich* pravilan je odraz latinskoga *ū*, kao u *PALŪDE* > *Palit*, a **Lik* bi pritom bio starija romanska posuđenica (za kronologiju v. Holzer 2007: 58). Oscilacija u bilježenju odraza lat. *ū* dolazi i u onovremenim potvrdama toponima *Palit* (*Paluto*, *Palito*).¹⁰

Maran, potvrđen još 1206. kao *Valle Marana* (*Listine* I, 24) i 1230. u sintagma *de Marano*, *in Marano* (CD III, 329, 330), neosporno je na području Kamporskoga polja: *Un pezzo di terra nel Pian de Campora, detto anticamente Maran* (1702./1704.).¹¹ Točniju lokaciju otkrivaju sljedeće potvrde: *salinas [...] positas in Marano* (1374.); *in Roncha ultra pontem de Marano* (1451.); *salinas in Valle de Marano* (1454.).¹² Po prisutnosti solana vidi se da je *Maran* u nekoj plitkoj uvali, a spomen mosta koji vodi u Runjke (*Roncha*) upućuje na potok. Mislim zato da je *Maran* bilo ime predjela u dnu uvale *Svêta Fumija* (*Söline*), gdje se ulijeva *Pidoka*. Vjerojatno je riječ o predijalnome toponimu, od *Marius*, kako se pretpostavlja za brojne toponime tipa *Marano* u talijanskoj toponimiji (usp. DT: 375–376).

Brdski lanac koji se proteže od rta *Gonâr* do vrha *Svêti Ilj*, a dijeli Kamporsko polje i *Palit* od *Supetarske Drage* i *Mundanijskoga polja*, u srednjovjekovnim se izvorima pojavljuje kao *Monchi*, rjeđe *Monch*, a zabilježena je i izvedenica *Monchich*. Evo nekoliko potvrda važnih za ubikaciju i za spomenute varijante: *in Monchi* (1378.); *in contrata vocata Monchi* (1451.); *in Monchi in Valle Longa* (1451.); *derri de Monchi, [...] de ostro la via comuna dela Pil [...] de traversa parte la via comuna la qual va in Galnar* (1458.); *in Monch sive in Galnaro [...] in Monch in Val Longa* (1461.); *in Campora in Monchich* (1456.); *in Mundaneo [...] ali Monchich* (1459.).¹³ *Galnar* je *Gonâr*, *Val Longa* je draga *Valânga*, a *La Pil* je

⁹ SvEK, I, 14r, 1369.; SvEK, II, 136r, 1374.; BR, 1, III, 80r, 1446.; BR, 2, X, 498v, 1457.

¹⁰ Primjerice, u bilježnika Tome Stančića: *in Palito* (BR, 2, I, 82r, 1449.), *in Paluto* (BR, 2, III, 162r, 1451.).

¹¹ KSvA, 9v.

¹² SvEK, III, 197v, 1374.; BR, 2, II, 133v, 1451.; BR, 2, VI, 69r, 1454.

¹³ SvEK, III, 236r, 1378.; BR, 2, III, 171r, 1451.; BR, 2, VI, 43v, 1451.; BR, 2, X, 512r, 1458.; BR, 1, IV, 29v, 1461.; BR, 3, IX, 1v, 1456.; BR, 1, IV, 10r, 1459.

hrbat *Pilâ*. Da valja poći od lat. MONS, MONTE (REW 5664), pokazuje hrvatsko ime toga prostora *Vřsi* (usp. Mlacović 2012: 171–172), ali i latinizirane potvrde *in Montibus* (1369.), *in Monti* (1381., 1382.).¹⁴ Grafija <chi>, <ch> vjerojatno stoji za č, jer se *k* ne bi dalo opravdati glasovnim razvojem, pa će *Monchi* biti od *MONTI, s palatalizacijom kao u veljotskome, na susjednome Krku, usp. *djanč* < *DĒNTI, *kujinč* < QUANTĪ, *toč* < TŌTĪ itd. (Bartoli 1906, II: § 448).

U izvorima često spominjano i prozirno ime *Vallis Plana*, k PLANUS ‘ravan’ (REW 6581), valja tražiti između *Monchi*, odnosno Gonara i jugozapadne obale Supetarske Drage, na području koje danas nosi ime *Dônja Dräga*¹⁵. To se vidi iz potvrda *in Valle Plana [...] de cuirina mons Galnarii* (1377.), *in Valle Plana [...] de traversa ripa maris* (1378.).¹⁶ U 15. stoljeću supostoje sasvim romanske potvrde sa sačuvanom skupinom PL- i s mlađim mletačkim odrazom [pj]: *Valplana* (1448.), *Valpiana* (1458.).¹⁷ Može se uzeti da taj toponim potječe iz domaćega romanskoga govora.

Na međi Kampora i Palita, uz potok, bilježi se ime *Pesal*, vezano uz nestalu crkvicu sv. Damjana: *in Pesale [...] apud rivum comunialem* (1275.); *in Pesale* (1276.); *in contrata vocata Pessalo* (1449.); *in Pessal [...] de traversa rivus communis* (1461.); *in contrata Sancti Damiani de Pesal* (1501.); *teren in Paludo appresso S. Damian de Pesal* (1591.).¹⁸ Točniju ubikaciju donosi 1718. rapski biskup: *S. Damian de Pesal in Frabcha* (VKK, III: 228). *Frabcha* je današnja *Hrâkva*. *Pesal* će biti na obližnjemu arheološkom lokalitetu *Polăčine*, kako je pretpostavljao Badurina (VKK, I: 751). O etimologiji ne znam reći ništa pouzdano, osim možda da će *-al* prije biti od lat. *-ALIS*, nego od *-ŪLUS* > *-ьль* > *-al* (kao npr. u *HŌRTŪLUS* > *vřtal*).¹⁹ Grafija *Pessal* govori u prilog izgovoru *Pe[s]al*, tim više što se nikada ne piše **Pexal* (<x> = z). S obzirom na starost prve potvrde, ovo s neće biti od staromletačkoga *c* [ts].²⁰

¹⁴ SvEK, I, 45r, 1369.; SvEK, III, 265r, 1381., 278r, 1382.

¹⁵ U radu se sve sastavnice višerječnih toponima (osim prijedloga i veznika) pišu velikim početnim slovom, kako je uvriježeno u Centru za jadransku onomastiku i etnolingvistiku.

¹⁶ SvEK, III, 231r, 1377., 240r, 1378. Sjeverozapadno je od te drage *Valle Obscura* (CD II, 320, 1199.) ili *Valle Scura* (BR, 1, XI, 59r, 1479.), čije je ime do danas opstalo kao *Škûro*.

¹⁷ BR, 1, III, 127v, 1448.; BR, 1, III, 348r, 1458.

¹⁸ DG, 1, 31, 1275.; DG, 1, 34, 1276.; BR, 2, I, 93v, 1449.; BR, 1, IV, 29r, 1961.; BR, 7, IV, 13v, 1501.; BR, 19, 41/II, 10r, 1591.

¹⁹ Po dekliniranju se vidi da ga tako interpretiraju rapski bilježnici u 13. stoljeću, ali ne i oni mlađi. Taj je sufiks čest u sjevernotalijanskoj toponimiji, gdje u nazivima biljaka dolazi umjesto sufiksa *-ĒTUM* (usp. Rohlfs 1969: 400–401).

²⁰ Mletački razvoj [ts] > [s] seže u 15. stoljeće (usp. Stussi 1965: LV, bilj. 64; Sattin 1986: 83, bilj. 78). Nije, mislim, dobra paralela za *Pesal* istarski toponim *Picâl*, koji Jurišić (1956: 95) bilježi i u varijantama *Pišâl*, *Pešâl* (hrv.) i *Pisâl* (mlet.), jer se čini da je ovdje [š] od starijega [ts].

Tek nešto južnije od *Pesala* i Hrakve, u palićanskoj uvali *Söline*, podno brda *Šćir*, dobro je potvrđen toponim *Bua*, uvijek u tome obliku. Svi elementi za ubikaciju – solane, blizina mora, *Šćir* – dolaze u ovoj potvrdi: *partes salinarum [...] posite sunt in Bua, sup̄ter montem de Schiro [...] de austro confin̄at mare communis* (1377.).²¹ Ravnica od Hrakve do Solina i danas je ispresijecana kanalima, kakvih je zasigurno bilo i na prostoru nekadašnjih solana. Zato je, umjesto uspo-ređivanja s još uvijek nejasnim starim imenom *Čiova* (*Bua*), uputnije posegnuti za mlet. *bova* »callone, apertura che si lascia nelle pescaie de fiumi per transito«, »steccaia« (Boerio 1856: 95), usp. *boa* »canale; valanga« u dijalektu Rovereta (Prati 1968: 23).

Ime *Petreto*, potvrđeno od 14. stoljeća, na strmome je predjelu *Plâj*, na drugoj strani Palita: *in Petreto* (1372.); *ultra portum Arbi in Petreto* (1452.); *Plai antico Petreto* (1702./1704.).²² To može biti domaći romanski toponim, od *PETRĒTUM, k PĒTRA 'kamen' (REW 6445).

Tik do Plaja, u podnožju brda *Svêti Ilj*, jedan se slavenski toponim antroponi-mnoga postanja pojavljuje u sljedećim latiniziranim potvrdama: *in monte de Budimer* (1450.); *in monte vocato de Budimero* (1454.); *vinea vocata Valicella [...] qua Valicella est posita sub monte S. Helye ad pedem montis Budimeri* (1470.).²³ Ako je *Valicella* današnja *Držica* na jugoistočnoj padini Svetoga Ilija, onda *mons Budimer* može biti susjedni brijeg *Glaviča*. U blizini se bilježi i posjed *Slacrana*, vjerojatno **Zlahrana: possessionem [...] vocatam Slacrana, positam in Monte Sancti Elie* (1468.).²⁴

S brdom *Svêti Ilj* stigli smo do Mundanija. Na tome prostoru prvo treba riješiti pitanje položaja pašnjaka *Carsechio* i *Monte Machier*. Mlacović (2012: 144) navodi da je *Monte Machier* »iznad Mundanija«. Starije potvrde nisu korisne za ubikaciju: *pro Carseio* (1334.); *in herbatico de Monte Machier sive Carsechi [...] in Carsechio sive in Monte Macherio* (1451.); *in pasculo de Monte Macherio ad ripam* (1460.); *in herbatico de Carsechii* (1484.).²⁵ S obzirom na poznat položaj ostalih pašnjaka na sjeveroistočnome dijelu Raba – Sorinja, Tinjarose, *Muchie* (v. dalje) i *Barbata*, za *Monte Machier* ostaje prostora samo u kršu iznad Supetarskoga polja i Mundanijskoga polja, pa je sva prilika da je Mlacović u pravu. *Machier*, uz promjenu roda, nastavlja lat. MACĒRIA (REW 5204). Usp. stariju posuđenicu *mo-cira* 'suhozid' (ERHSJ II, s. v. *močira*). Grafija <chi> upućuje na *ć* od lat. *k* ispred **je* < **ε* < *ě*, kao u *Mučěll/Mučěl* i *Valchiella* (v. dalje), pa će *Machier* biti iz au-

²¹ SvEK, III, 232r, 1377.

²² SvEK, I, 75r, 1370.; BR, 2, V, 233r, 1452.; KSvA, 7r, 1702./1704.

²³ BR, 2, I, 108v, 1450.; BR, 2, VII, 320v, 1454.; BR, 3, III, 21v, 1470.

²⁴ BR, 1, VII, 13r, 1468.

²⁵ *Listine* V, 232, 1334.; BR, 2, III, 161r, 1451.; BR, 2, XII, 678v, 1460.; BR, 1, XII, 49v, 1484. Ljubić čita *de Carseio*, ali u izvorniku stoji *pro Carseio*.

tohtone romanštine. Znakovito, najveći dio prostora na koji možemo smjestiti *Monte Machier* danas pokriva toponim *Gromāče* pa je izgledno da je romanško ime ustuknulo pred hrvatskom prevedenicom (*gromāča* je ‘suhozid’). Obala do koje seže *Monte Machier* u dokumentu iz 1460. bit će, po tome, na sjeveroistočnoj strani otoka, prema Velebitu. Ne znam što danas odgovara toponimu *Carsechio*. U svakome slučaju, to ime izgleda kao pravilan mletački odraz jednoga *CARSICULU.²⁶

Za ubikaciju toponima *Grava* korisne su sljedeće potvrde: *in contrata Sancti Anestasis in Grava* (1458.); *in contrata de Grava [...] de cuirina rivus communis* (1373.).²⁷ Bit će riječ o predjelu koji danas nosi ime *Močča*, sa sjeveroistočne strane potoka, nedaleko od pretpostavljenih ostataka crkve sv. Anastazija, kod zaseoka *Godinići*. Narod ostatke crkve naziva *Sveta Stošija* (= *Anastazija*), ali je iz povijesnih potvrda očito da nije riječ o *Anastaziji*, već o *Anastaziju*. U Moči se bilježi i toponim *Gožinka*, izveden od prezimena *Gauzigna* (*Galzigna*, *Gozigna*), a upravo su *Gauzigne* spomenuti kao međaši terena u *Gravi* u dokumentu iz 1376. Vjerojatno ide s *GRAVA »area ghiaiosa« (Pellegrini 1990: 183), usp. GRAVA (REW 3851).

Toponim koji se u izvorima uvijek pojavljuje u ablativu *in/de Pulmone/Polmono* povezan je s kontratom sv. Anastazija i susjednom banjolskom kontratom sv. Marka: *in contrata Sancti Marci in Pulmone* (1372.); *in contrata Sancti Anastasii in Pulmone* (1372.); *in Pulmone in Valle Sancti Marci* (1373.); *in Pulmone [...] de traversa plagarium communis* (1376.); *derris de Polmono non intelligendo in his vineam de Valzeto* (1462.) itd.²⁸ Iz potvrda se vidi da je to ime pokrivalo područje s obiju strana međe Mundanija i Banjola, koje se u smjeru SZ – JI proteže od *Vazlëta* (*Valzeto*) do *Mārkove Drāge* (*Valle Sancti Marci*). Sa sjeveroistočne strane omeđuje ga strmi *plagarium communis* (danas *Miljāče* i *Prsūr*), a s jugozapada vjerojatno stari put na potezu *Godinići* – *Rībarići* – *Matušāni*. Oblik *Pulmone* naizgled nastavlja lat. PŪLMO, -ŌNE ‘pluća’ (REW 6833), no takva metafora ne bilježi se, koliko znam, ni u hrvatskoj ni u talijanskoj toponimiji. Međutim, među romanskim odrazima toga etimona jest sicilijanski pridjev *purmunara*, koji se koristi samo u sintagmi s *terra* a označava sipku zemlju (usp. Faré 1972: 6833; VS, III, s. v. *purimunara*, *purmunara*, *purmunària*²). Možda je u autohtonoj rapskoj romanštini djelovala ista metafora: zemlja lagana kao pluća?

²⁶ Usp. *Kršikla* < *CARSÍCULA (Skok 1943: 478), s očuvanom skupinom -CL-. Duplete *Carsechio* i *Carseio* tumače se varijacijom [ʃ]/[j] u staromlet. odrazima skupine -CL-, usp. Stussi (1965: LI–LII); Sattin (1986: 76–78).

²⁷ BR, 2, X, 561r, 1458.; SvEK, III, 221r, 1376.

²⁸ SvEK, II, 20v, 1372.; SvEK, III, 165r, 1372.; SvEK, II, 79r, 1373.; SvEK, III, 218r, 1376.; BR, 2, XI, 164v, 1462.

Dalje na JI, u unutrašnjosti Banjola, bilježi se ime koje se, na temelju različitih grafija, može rekonstruirati kao **Kameškalj*. S formalne strane, riječ je, mislim, o tvorbi u kojoj se spajaju slav. *kami* ‘kamen’ i romanizam *škalj* (usp. ERHSJ III, s. v. *škalj*). Za ubikaciju su važne sljedeće potvrde: *vineam [...] de Chamischal apud ecclesiam Sancte Marie Magdalene* (1443.); *terrenum in Comeschal vocatum Doberdol* (1472.); *in Chameschal sive in Valalta* (1484.); *in Dobri Dol seu in Valle Passara in contrata Sancti Marci* (1506.); *in contrata vocitata Valle Passara penes pontem Bagnoli* (1507.).²⁹ Iz njih se vidi da se **Kameškalj* protezao od crkve sv. Marije Magdalene, stotinjak metara od uvale *Žâl*, sve do *Valâte*, zvane još i *Javorânova Dräga*. Na SZ dopire do kontrate sv. Marka (v. gore), gdje se bilježe dva iščezla imena, *Dobri Dol* i *Valle Passara*. Zahvaljujući spomenu mosta, na starome putu, razumije se, mogu se ubicirati između zaseoka *Matušâni* i banjolskoga groblja. *Dobri Dol* proziran je slavenski toponim. Ne znam stoji li *Valle Passara* s njim u nekoj tamnoj motivacijskoj vezi. Bilježi se i *Belapasera*, neosporno za isto mjesto: *locum [...] in Chamescal vocatum Belapasera* (1475.).³⁰ Ne bih pomišljao na mlet. ornitonim *pässara* (Boerio 1856: 478). Nejasno.

Pet toponima – *Paran*, *Paterno*, *Siana*, *Valchiella* i *Obdenza* – vezano je uz porušenu i neubiciranu kapelu sv. Mihovila u Banjolu. Četiri od njih u izvorima služe kao određenje položaja jedne te iste crkve (v. potvrde u nastavku), pa ih sve treba tražiti na istome prostoru.

Ime *Paran* bilo je u uporabi još 1775. Tada Marinellis, u svojoj redakciji popisa crkava i kapela rapskoga kaptola iz 1510., kapelu *Sancti Michaelis de Bagno* glosira kao *S. Michel in Paran* te navodi da se nalazila »*nel sito poco discosto della capella di S. Luca*« (VKK, II: 97). Ostatci kapele sv. Luke i danas stoje na brijegu *Bârićev Vřh*, unutar kampa *Padova* III (usp. BK: 28; Kranjec 2017: 44). Starije potvrde pokazuju da je *Paran* blizu potoka, a to može biti samo banjolski *Vëli Potòk*, što utječe u more u uvali *Žâl* (v. gore): *in Parano [...] confinat [...] de traversa cum rivo communis* (1370.), *in Parano [...] de traversa rivus communis* (1376.).³¹ *Paran* može biti predijalnoga postanja, kao i talijanski toponimi *Parrano* i *Parrana* (od *Parra*, usp. DT: 474).

Potvrde za *Paterno* pokazuju da se ovo ime protezalo do mora, vjerojatno do obale uvale *Dräga Pâdova*, npr.: *supter Sanctum Michaellem de Paterno [...] de cuirina [...] ripa maris [...]* (1372.); *iuxta ecclesiam Sancti Michaelis de Pater-*

²⁹ BR, 1, III, 14v, 1443.; BR, 3, III, 80v, 1472.; BR, 1, XII, 47r, 1484.; BR, 7, V, 5r, 1506.; BR, 7, V, 21v, 1507. U spisima Nicole iz Curtarola (SvEK, II i III) česte su varijante *Camescay* i *Camiscay*, rjeđe *Camiscan*. Kod potonje drugi je element imena romanizam *škanj* (usp. ERHSJ III, s. v. *škanj*).

³⁰ BR, 1, X, 14v, 1475. Slična prilagodba dolazi u potvrdama za *Valêpine* u Barbatu: *Bella Pina* (CD X, 144, 1334.), *Bellepine* (AC, 285, I, 20, 1371.), *Belapina* (OR, 5, IV, 21v, 1642.).

³¹ SvEK, I, 73r, 1370.; SvEK, III, 220r, 1376.

gno (1456.).³² *Paterno* je odraz lat. PATĒRNUS (REW 6290). U Dalmaciji ovamo ide korčulanski toponim *Potirna* (usp. ERHSJ III, s. v. *Potirna*), a u Istri *Munpadierno* (Rovinj), *Padèrna* (Vodnjan) i još neki (usp. Radossi 2008: 323).

Siana je, sudeći prema potvrdama, bilo ime brda između izvora *Snüga* i dviju južnijih Padovā, na kojemu je možda stajala i sama crkva sv. Mihovila: *ecclesia Sancti Michaelis in Siana* (1459.); *in contrata Snua in monte Siana* (1473.); *fundum [...] positum in contrata Siana appellatum Dollin* (1490.); *locum [...] vocatum Dalin positum in contrata Siane* (1510.).³³ Bit će to današnji *Pičuljânov brîg*, jedino znatnije uzvišenje na tome prostoru. *Dollin* ili *Dalin*, u obuhvatu kontrate *Siana*, ovdje nije otok *Dolîn*, već istoimeno područje u Banjolu, preko puta ulaza u kamp *Padova III*. Što bi postanjem bila *Siana*, ne znam.

Potvrde za toponime *Valchiella* i *Obdenza* valja promotriti zajedno: *Sancti Michaelis de Valgiella* (1369.); *Sancti Michaelis de Valchiella* (1374.): *in contrata Bagnoli super ecclesiam Sancti Michaelis vineam vocatam Obdenza* (1443.); *vigna chiamata Valchiella posta alla Obdença* (1456.).³⁴ Kandidat za povijesnu *Valchiellu* jest današnja *Drážica*, semantički savršen slavenski ekvivalent, u zaleđu Druge Padove, kod zaseoka Pičuljani. Ime *Obdenza* vjerojatno je „progutao” zaselak Pičuljani. *Valchiella* je deminutivni odraz lat. VALLIS (REW 9134), očito *VALICĒLLA. Grafija <chi> upućuje na *ć* od lat. *k* ispred **je* < **ε* < ě, kao u *Mučěll/Mučěl* < MÖNTICĒLLUS (usp. gore), pa će i taj toponim biti iz domaćega romanskog sloja. Ne vidim što bi mogla biti *Obdenza*, osim italaromanska izvedenica od glagola ŌBOEDĪRE (REW 6016). Možda je u pitanju neki toponimizirani pravni termin.

Toponim *Capurgno* bilježi se u samoj banjolskoj uvali, nedaleko od brdašca na kojemu se nalazila crkva sv. Lovre: *terram positam post montem Sancti Laurençii in Capurgno [...] de austro ripa maris* (1381.); *in contrata Capurno [...] de quirina ripa maris* (1443.).³⁵ Može biti predijalni toponim, možda od CALPURNIUM. Ima indicija o postojanju antičkoga kompleksa na lokalitetu *Svêti Lovrênac* (usp. Kranjec 2017: 14–15, 30), a Kalpurniji su imali posjede kod Kise (usp. npr. Wilkes 1969: 331), na dijelu susjednoga Paga koji je povijesno pripadao Rabu.

U rapskim izvorima često se bilježi rt *La Muchia* ili, po tamošnjoj crkvi sv. Petra, *Punta Sancti Petri del(l)a Muchia*, tako: *ad Puntam dela Muchia* (1340.); *in La Muchia [...] de austro ripa maris* (1372.); *apud ecclesiam Sancti Petri de La Muchia* (1450.); *in Punta Sancti Petri della Muchia [...] de quirina ripa maris* (1489.); *in Ponta Sancti Petri a Muchia [...] a siroco [...] partim ripa maris [...] a traversa ripa maris* (1521.) itd.³⁶ Po svoj je prilici riječ o rtu *Petrâc* u Banjolu, na

³² SvEK, III, 171r, 1372.; BR, 2, IX, 440r, 1456.

³³ BR, 2, XI, 142r, 1459.; BR, 1, IX, 22r, 1473.; BR, 4, XI, 3r, 1490.; BR, 7, VII, 76r, 1510.

³⁴ SvEK, I, 39r, 1369.; SvEK, II, 116r, 1374.; BR, 1, III, 14r, 1443.; BR, 2, VIII, 114r, 1456.

³⁵ SvEK, III, 268r, 1381.; BR, 1, III, 26v, 1443.

³⁶ AC, 258, I, 14, 1340.; SvEK, III, 165r, 1372.; BR, 2, I, 101v, 1450.; BR, 4, XI, 1r, 1489.; BR, 7, XI,

koji Badurina (VKK, II: 100), na temelju Marinellisova zapisa iz 1775., ubicira porušenu crkvu sv. Petra. Na Coronellijevoj karti iz 1698. *S. Pietro della Muchia* otprilike je na istome položaju. Postojao je, međutim, i pašnjak *La Muchia: animalia ovina et caprina que pascunt in La Muchia* (1373.); *herbatico della Muchia* (1451.); *nel herbadego della Muchia* (1456.) itd.³⁷ Taj ne može biti u plodnoj nizini uz more. Mlacović ga (2012: 144), logično zaključujući, smješta iznad Banjola. Za pravo mu daju potvrde za brdo *Muchia: in Loro sub Monte dela Muchia* (1373.); *terra [...] sotto il Monte della Muchia, detto Muncad* (1702./1704.).³⁸ *Muncad* je *Muhâd*, na međi Banjola i Barbata, ispod brdovita predjela *Nôž*, a povijesni *Loro* (v. dalje) seže upravo dotle.³⁹ *Muchia* je iz predlatinskoga **mucla* (usp. ERHSJ II, s. v. *Milje*). Grafija upućuje na mletački razvoj -CL- > č, potvrđen početkom 14. stoljeća (usp. Stussi 1965: LII). Istočnojadranske su paralele izdašne: *Muggia* kod Trsta (DT: 434), *Ponta de la Moùcia* ili *Mùča* kod Rovinja (Radossi 2008: 125; Jurišić 1956: 84), *Mùča* kod Pomera (Jurišić 1956: 84), zadarska *Puntamika*, povijesno *Mucla longa* kod Splita (ERHSJ II, s. v. *Milje*). Usp. i *punta Michiae* u rapskoj me statutu (St., 5, LVI).

Ime *Loro* pokrivalo je širok prostor od jugozapadnoga ruba današnjega Banjola sve do samostana sv. Stjepana u Barbatu te od podnožja Muchije i Svetoga Damjana do mora. To se vidi iz sljedećih potvrda: *in Loro [...] de cuirina ripa maris* (1373.); *in Loro sub Monte dela Muchia* (1378.); *in Lauro sub Montem Sancti Damiani* (1452.); *in Loro [...] in parte vocata Corda* (1460.); *oranice in contrà di Loro chiamate Drasina* (1598.); *Beni in Loro et Bagnol: Vigna in Coromaz [...]* (1702./1704.).⁴⁰ U obuhvatu *Lora* tri su toponima koji su opstali do danas: *Dražina*, kod zaseoka Debelići ili kod zaseoka Deželjini; *Kôrda* i *Koromáč*, oba u blizini pretpostavljene lokacije samostana sv. Stjepana. *Loro* je mlet. odraz lat. *LAURUS* 'lovor' (usp. Skok 1921: 333).

Na području Barbata dobro je potvrđen jedan dragocjen slavenski toponim. Navodim tek potvrde korisne za ubikaciju i morfologiju: *in contrata qua vocatur Mere Zupagne [...] de quirina confinat ripa maris* (1378.); *vineam positam ale Mere Zupagne* (1381.); *in Barbato in loco nominato Mira Zupani* (1475.); *in contrata Mira Zupagni in Valle Pasquala* (1478.); *Sopra Miracompani o Mirine* (1702./1704.).⁴¹ Blizina mora i drage *Valpaškâla* te izjednačavanje mlađe preina-

146v, 1521.

³⁷ SvEK, II, 54r, 1373.; BR, 2, III, 166v, 1451.; BR, 2, VIII, 114r, 1456.

³⁸ SvEK, III, 235r, 1373.; KSvA, 3v.

³⁹ Kolega Mlacović obavještava me da je u katastru bivše rapske katedrale (1845.) teren ime na *Gelcichevo* smješten *sotto il posto di Muchia*. To je današnje *Jelićevo*, upravo pod Nožem, nedaleko od Muhada.

⁴⁰ SvEK, III, 169r, 1373.; SvEK, III, 235r, 1378.; BR, 2, V, 221v, 1452.; BR, 1, IV, 28r, 1460.; BR, 19, VI/1, 33v, 1598.; KSvA, 2v, 1702./1704.

⁴¹ SvEK, III, 241v, 1378., 258v, 1381.; BR, 1, X, 15v, 1475.; BR, 4, IV, 172v, 1478.; KSvA, 1r,

ke *Miracompagni* s *Mirine* govore u prilog identifikaciji s današnjim toponimom *Merīne*. Taj, kao i srednjovjekovni oblici *Mere* i *Mira*, spada u rane posuđenice od lat.-rom. MÜRUS (REW 5764). Usp. ERHSJ II, s. v. *muraja*; Holzer 2007: 114–115. Iz potvrda se vidi da je u domaćemu romanskom govoru odraz lat. MÜRUS imao množinu ženskoga roda (usp. tal. *le mura*, uz *i muri*).

U barbatskoj se Valpaškali nalazio predio imena *Morexina* ili *Murisino*, vjerojatno antroponimnoga postanja: *in Valpasquala, penes vineam vocatam Morexina* (1472.); *derrum in Barbato vocatum Murisino* (1529.).⁴²

Ime *Obdenza*, koje smo već susreli u Banjolu, ponavlja se u Barbatu, pokraj kapele sv. Ivana: *in Barbato alla Obdenza* (1459.); *in contrata cognominata Obdenza apud ecclesiam Sancti Johannis de Lenona* (1516.).⁴³ To je predio koji danas nosi ime *Ivānac*.

Ovim završavam pregled toponima koji se mogu točnije ubicirati. Slijede iščezla imena kod kojih je moguća tek približna ubikacija. Razmatrat ću ih istim redom, od SZ prema JI.

Draga *Fogiella* bilježi se na Sorinju: *in Sarigno in valle vocata Fogiella* (1452.).⁴⁴ Možda je u pitanju deminutivna izvedenica od *FODIA (usp. ERHSJ I, s. v. *fuž*; Pellegrini 1992: 24; Ligorio 2014: 136).

U Runjkama, u njihovu širem, povijesnom obuhvatu, bilježe se sljedeći toponimi:

- *Aqua Viva*, brdo i draga što seže do obale: *in Aqua Viva [...] de cuirina ripa maris* (1382.); *in Runcha in monte vocato Aquavia* (1453.); *supra valem de Aquaviva* (1456.).⁴⁵
- *Monte Orlando*, neko brdo: *in Runcha [...] in loco vocato Monte de Orlando* (1466.).⁴⁶
- *Valle Canina*, draga: *derra posita in Roncha [...] unum est positum in Valle Canina* (1454.).⁴⁷
- *Valle Fusca*, draga: *in Roncha in vallem Fusca vocatam [...] in Roncha in Valle Fusca* (1452.).⁴⁸
- *Valle Mina*, draga što seže do obale: *in Roncha in Val Mine [...] de cuiri-*

1702./1704.

⁴² BR, 1, VIII, 26v, 1472.; BR, 7, VIII, 157v, 1529.

⁴³ BR, 2, XI, 572r, 1459.; BR, 7, VIII, 208r, 1516.

⁴⁴ BR, 4, I, 13v, 1452.

⁴⁵ SvEK, II, 273r, 1382.; BR, 1, III, 277v, 1453.; BR, 2, IX, 434r, 1456.

⁴⁶ BR, 1, VI, 37v, 1466.

⁴⁷ BR, 2, VI, 69v, 1454. U genitivu *Valcanine* već 1334. (*Listine* V, 231). Ljubić pogrešno čita *Valcamine*.

⁴⁸ BR, 2, V, 232r–v, 1452.

na ripa maris (1373.); *in Roncha in Valle Mina [...] de cuirina ripa maris* (1373.).⁴⁹

Mina može biti metafora prema srlat. *mina* ‘mjerica za žito’ < HEMĪNA (REW 4105). Na Rabu i Krku bilježi se *mīna* »mjera za žito, dva kvartarola« (ERHSJ II, s. v. *mina*²). Usp. toponime *Mina* i *Minelle* na mletačkome području (Olivieri 1961: 131). Ostali ovdje navedeni toponimi u Runjkama prozirni su, bilo da se iza njihovih latiniziranih likova kriju romanska ili slavenska imena, redom: ‘živa voda’, ‘Orlandovo brdo’, ‘pasja draga’, ‘tamna draga’. Bunar *Pastar* također se bilježi u Runjkama: *in Runcha super puteum de Pastar* (1467.).⁵⁰ To je slavensko ime, toponimizirani pridjev *pāstar* ‘šaren’, ‘vlažan’ (usp. ERHSJ II, s. v. *pāstrva*).

Na područje Kampora moguće je okvirno smjestiti tri nestala toponima. Neko obradivo zemljište nosilo je ime antroponimnoga postanja *Dalmoro*, zapravo *Dal Moro*: *terram [...] in Campora vocatam Dalmoro* (1448.).⁵¹ *Chozia Draga* je **Kozja draga*, prozirno slavensko ime: *in la contrà di Campora in vale ditto Chozia Draga* (1604.).⁵² Ime jedne drage bilježi se u sljedećim varijantama: *in Valcindrina* (1448.); *in Valle Cindrina* (1451.); *in Valle Zindrina* (1460.); *in Campora in Valzindrina* (1463.).⁵³ Možda ide s CĪNIS, -ĒRE ‘pepeo’ (REW 1929). Usp. na mletačkome području toponime *Cendrara*, *Monzéndre* i sl. (Olivieri 1961: 125–126). Sinkopa zanaglasnoga *e* i *-nr-* > *-ndr-* fenomeni su karakteristični za govore mletačke Terraferme (usp. *zendre*, Prati 1968: 205, s. v. *zénare*), ali to ne mora biti problem. U područje *Monchi* ulazi *Valle Flesca*, očito neka draga: *in Monchi in Valle Flessca* (1449.); *in Monchi in Valle Flesca* (1462.).⁵⁴ Možda od FLEXA, k FLEXUS ‘savijen, zavojit’ (REW 3369a), s metatezom *ks* > *sk*. Usp. *Fiesso* kod Pirana i u talijanskoj toponimiji (Olivieri 1961: 129; Pellegrini 1990: 158; Rosamani 1999: 374).

Na području Supetarske Drage rano se bilježi *Lutidol* (1265.) – **Ljuti Dol*, prozirno slavensko ime: *in territorio Arbensi in valle sancti Petri, item ibidem alia vinea [...] in Lutidol*.⁵⁵ U prostor Drage treba smjestiti i ime *Bagnora* ili *Bagnara* (češće): *vineam vocatam Bagnora positam in la Valle Sancti Petri* (1447.); *in Valle Sancti Petri in Bagnara* (1465.).⁵⁶ Izgleda kao izvedenica na -ARIA od BALNĒUM (REW 916).

⁴⁹ SvEK, III, 172r, 1373.; SvEK, III, 177v, 1373.

⁵⁰ BR, 1, VII, 5r, 1467.

⁵¹ BR, 1, III, 117r, 1448.

⁵² BR, 19, VI/6, 50v, 1604.

⁵³ BR, 1, III, 128r, 1448.; BR, 2, VI, 40r, 1451.; BR, 2, X, 143v, 1460.; BR, 1, V, 42v, 1463.

⁵⁴ BR, 2, I, 91r, 1449.; BR, 2, XII, 717r, 1462.

⁵⁵ CD V, 346.

⁵⁶ BR, 1, III, 11r, 1447.; BR, 1, VI, 21v, 1465.

Buriniza, ime vinograda po formalnim aspektima antroponimnoga postajanja, bilježi se u Palitu: *petium vinee in Paluto vocatum Buriniza* (1529.).⁵⁷ *Morello* je također negdje u Palitu: *in Paludo nella contrà chiamata Morello* (1602.); usp. *in contrata Murelli in Palito* (1461.).⁵⁸ Vjerojatno od MÖRUM ‘dud, murva’ (REW 5696). Još je jedan zaboravljeni paličanski toponim motiviran nazivom biljke: *locum positum ubi dicitur El Sorbo de Paludo* (1372.).⁵⁹ *Sorbo* je stablo oskoruše, usp. *sorvo* u Piranu (Rosamani 1999: 1056). Paralela je *Monte Sorbo* u okolicu Pule (Radossi 2008: 430), usp. i *Oškòrušni hûm* i *Oškòrušica* na Braču (Šimunović 1972: 229).

Dva toponima bez kontinuiteta bilježe se *ultra portum Arbi*, što može biti u Malome Palitu, kao *Petreto* (v. gore), ali i na području Banjola, sjeverozapadno od uvale *Prva Pâdova*. Prvi od njih rano se bilježi kao *Campus de Pino* (1230.), *in Campo Pini* (1369.), kasnije u mletačkim varijantama *Campopin ultra portum Arbi* (1445.), *in Paluto in Campo de Pin* (1456.).⁶⁰ To je prozirno ime, ‘borovo polje’. Drugi je *Parenchi*, neko brdo ili brijeg: *in monte vocato Parenchi* (1451.); *in loco vocato Parenchi ultra portum Arbi* (1456.).⁶¹ Izgleda kao odraz od *PARENTI za PARENTĒS, k PARENS, -ĒNTE (REW 6233), s glasovnim razvojem kao u *MONTI > *Monchi*. Usp. *Parenti* u Kalabriji (Rohlf 1956: 185).

Nastavljajući dalje prema jugoistoku, u kontrati sv. Lucije, u Banjolu, neki se brijeg zvao *Galtello* ili *Gautello*: *in monte Galtello* (1374.); *in contrata Sancte Lucie in monte Galtello* (1470.); *in monte Gautello* (1449.).⁶² Ovaj toponim pokazuje varijaciju *al/au*, kao u rapskome prezimenu *Galzigna/Gauzigna*. Taj je fenomen dobro potvrđen u srednjovjekovnome mletačkom za skupinu AL + dentalni konsonant, a u 13. i 14. stoljeću nisu rijetki primjeri sekundarnoga *al* od *au* (usp. Stussi 1965: XLVI–XLVII). Prema tome, nije sigurno što je starije, *Galtello* ili *Gautello*. Možda je u pitanju umanjenički refleks m. r. od GABĀTA ‘zdjela’ (REW 3625), **gabtellu* > **gautellu*, usp. tal. *gavitello*. Metafore prema kuhinjskim predmetima nisu rijetke u toponimiji, usp. npr. JE I, s. v. *balabra*, III, s. v. *skrovada*.

U banjolskome **Kameškalju* nalazio se bunar *Falar*: *in contrata qua nominatur Puetus [sic!] Falar* (1378.); *a pužo Falar* (1449.); *a pozo Falar in Chameschal* (1490.).⁶³ Teško je reći kojemu od postojećih ili zatrpanih bunara odgovara. Nemam dovoljno uvjerljiv etimološki prijedlog. Naziv biljke PHALARIS odgovarao bi formalno i semantički ako je to svjetlica koja raste uz vodu, no taj grecizam potvr-

⁵⁷ BR, 7, VIII, 156v, 1529.

⁵⁸ BR, 19, VI/5, 2v, 1602.; BR, 2, XII, 709v, 1461.

⁵⁹ SvEK, II, 15v, 1372.

⁶⁰ CD III, 329; SvEK, I, 15v, 1369.; BR, 2, VII, 377v, 1455.; BR, 1, X, 56r, 1476.

⁶¹ BR, 2, II, 124r, 1451.; BR, 2, IX, 444v, 1456.

⁶² SvEK, II, 95r, 1374.; BR, 1, VIII, 9r, 1470.; BR, 2, I, 91v, 1449.

⁶³ SvEK, II, 239r, 1378.; BR, 1, III, 154r, 1449.; BR, 1, XI, 115r, 1490.

đen je samo u Plinija (usp. Lewis i Short 1879, s. v. *phalaris*) i gotovo je bez odraza u romanskim jezicima (usp. REW 6456). U obzir, uz metatezu, može doći i *FARALIS < FAR (REW 3186), kako se pretpostavlja za *Canforal* i *Forale* (usp. Pellegrini 1990: 337), ali to je puko nagađanje.

Konačno, evo nekoliko imena s područja Barbata. Meni nejasno ime (*La*) *Gua* bilježi se na dodiru *Lora* i *Paštirana*, možda na početku drage *Konâl*, u unutrašnjosti otoka: *unum locum [...] positum in Loro vocatum Gua* (1463.); *supra monasterium Sancti Stephani de Barbato in loco vocato La Gua* (1475.); *pastinum positum in Valle Chanali et Gua* (1476.); *in Pastoran in loco chiamato Gua* (1501.).⁶⁴ Negdje podno Svetoga Damjana jest *locum [...] vocitatum sclavonice Cellochan* (1509.), vjerojatno od *čelo*.⁶⁵ Blizu obale nalazio se bunar zasad nejasna imena *Mia*: *ad puteum de Mia [...] prope ripam maris de quirina* (1342.); *in Barbato ad puteum de Mia* (1456.).⁶⁶ U Barbatu je povijesno potvrđen i toponim *Sifnata*: *derrum de Barbato in Valle Sifnate* (1457.); *derrum positum in Barbato in Sifnata* (1460.).⁶⁷ Postanjem je isto što i *Čifnàta/Čihnàta* (v. gore), dalmatoromanski ostatak od *SIPHONATA < lat. SIPHO, -ŌNIS (< grč. σίφων) + -ATA (usp. ERHSJ III, s. v. *Šipnata*). Sa Skokom sam uvjeren da je današnja barbatska *Vodênča* »hrvatski pendant« tomu povijesnom toponimu (usp. Skok 1950: 64). Na široko područje barbatskoga Paštirana moguće je smjestiti još tri nestala imena. Prvo je romansko, *Gurgo* < *GURGUS (usp. REW 3923): *la possession de Pasturan chiamata Gurgo* (1456.); *in contrata Pastorani in loco vocato Gurgo* (BR, 7, IV, 13v, 1501.).⁶⁸ Dobro je potvrđeno na Krku (usp. Skok 1930: 19–22) i u talijanskoj toponimiji (usp. Pellegrini 1990: 184). Drugo dolazi u potvrdama *in Pasturano in valle qua dicitur Cussca* (1457.), *in Pasturano in valle vocata Chushnadruga* (1476.).⁶⁹ To su već sasvim hrvatski oblici, **Kuška* i **Kušnja Draga*, u čijoj je osnovi naziv biljke *küş* 'kadulja', usp. povijesni krčki toponim *Cusayto* (Skok 1930: 40; JE II, s. v. *kuš*). Treće je ime vinograda *Ponta de Brigento*, antroponimnoga postanja, negdje na obali: *vineam positam in Pasturano vocatam la Ponta de Brigento* (1448.).⁷⁰

3. Zaključna razmatranja

U ovome sam radu pokušao ubicirati i etimološki protumačiti pedesetak rapskih povijesnih toponima bez odraza u suvremenoj toponimiji. Gotovo jednako toliko rapskih povijesnih toponima na temelju navoda u izvorima nije moguće ni

⁶⁴ BR, 1, V, 44v, 1463.; BR, 1, X, 21v, 1475.; BR, 1, X, 56r, 1476.; BR, 7, IV, 16r, 1501.

⁶⁵ BR, 7, V, 41r, 1509.

⁶⁶ AC, 285, I, 15, 1342.; BR, 2, IX, 434r, 1456.

⁶⁷ BR, 2, VIII, 120r, 1457.; BR, 2, XII, 656r, 1460.

⁶⁸ BR, 2, VIII, 114r, 1456.; BR, 7, IV, 13v, 1501.

⁶⁹ BR, 2, X, 500v, 1457.; BR, 1, X, 48r, 1476.

⁷⁰ BR, 1, III, 139r, 1448.

približno ubicirati. Neka su romanska imena zamijenjena hrvatskim prevedenicama. To je sigurno slučaj u parova *Monchi – Vřsi*, *Monte Machier – Gromăče* i *Valchiella – Drăžica* jer su tu romanska imena sasvim autentična, s glasovnim promjenama koje se ne mogu pripisati notarskoj latinizaciji, potpunoj ili djelomičnoj, kakvu smo vidjeli u potvrdama nekih drugih toponima. Na mjesto većine nestalih imena „zasjela” su druga koja s njima ne stoje ni u formalnoj ni u semantičkoj vezi.

Uvid u pitanje kontinuiteta u rapskoj toponimiji nije potpun ako uz ono čega više nema ne spomenemo i ono čega ima, a sve ne stavimo u širi kontekst. Od oko 180 rapskih toponima *extra muros* (okvirni broj duguje se problematičnim čitanjima i problemu razlikovanja apelativa od toponima u nekim slučajevima), koliko smo ih ekscerpirali iz izvora od početka 13. do početka 17. stoljeća, u suvremenoj toponimiji potvrđeno ih je tek nešto više od trećine.

Usporedba sa zadarskim otocima otkriva pak drugo lice rapske toponimije. Na primjer, na Ugljanu, koji je od Raba manji za 35 km², u istome je razdoblju zabilježeno trostruko više toponima, uz izdašne podudarnosti s današnjim stanjem (usp. Juran 2007). Na Ižu, koji je četverostruko manji od Raba, samo se u razdoblju od 1356. do 1491. bilježi više od sedamdeset različitih toponima (Hilje 1994: 68–72). Čak i da su nam do ovoga trenutka promakli desetci potvrda u rapskim izvorima, što neće biti slučaj barem za 14. i 15. stoljeće, nerazmjjer je očit.

Rapski su izvori, u usporedbi sa zadarskima, oskudniji za razdoblje prije polovice 15. stoljeća, ali su ujedno i reprezentativni. Ne mislim, dakle, da relativno siromašna slika rapske povijesne toponimije ima bitne veze s očuvanošću povijesnih izvora, već da razloge za to treba tražiti u specifičnostima rapske gospodarske i društvene povijesti. U tome smislu korisno je posegnuti za recentnom Mlacovićevom studijom, pouzdanim i inovativnim pogledom u rapsku srednjovjekovnu povijest. Sumorna slika osiromašena i zapuštena Raba sredinom 16. st., kakva proizlazi iz Giustinianijeva izvješća (1553.), posljedica je osmanlijskoga pustošenja Baga (Karlobaga) i pretvaranja Senja u uskočko uporište jer su ti gradovi bili ključne luke za rapsku pomorsku trgovinu (usp. Mlacović 2012: 56). Gospodarska kriza s kojom se otok suočio nesumnjivo je djelovala i na one aspekte života koji su glavni poticaj dokumentiranju toponimije, kao što su najam i kupoprodaja zemljišta. Međutim, stanje rapske povijesne toponimije, kakvo nam otkrivaju izvori (čak i iz vremena gospodarskoga uspona Raba u 15. stoljeću), posljedica je nekih starijih odnosa. Mlacovićeva analiza izvora iz 14. stoljeća pokazuje da je osnova bogatstva rapske elite u to vrijeme veleposjed, a »odnos prema zemlji bio je izrazito konzervativan te se njome nije trgovalo« (Mlacović 2012: 142–143). Takvo gospodarenje zemljištem zasigurno je jedan od razloga dokumentarne oskudnosti toponimije u rapskim izvorima toga vremena. U 15. stoljeću pomorska je trgovina uvelike pretešla nad agrarnim djelatnostima, među kojima prednjači stočar-

stvo. Slom rapske trgovine u 16. stoljeću nije kompenziran znatnijim povratkom zemljoradnji, koja ostaje izrazito ekstenzivna (usp. Mlacović 2012: 201–202). Kako ističe Giustiniani, Rab je u 16. stoljeću otok koji živi pretežito od ovčarstva (usp. Mlacović 2012: 55, bilj. 123). Zemljoradnja, kao jedan od glavnih pokretača usitnjavanja posjeda, a time i toponimije, ovdje je od sekundarne važnosti.

Vratimo li se zaboravljenim rapskim toponimima, primijetiti ćemo da su neki među njima (npr. **Kameškalj*, *Loro*, *Monchi*, *Monte Machier* ili *Pulmone*) široka obuhvata, tj. da pripadaju kategoriji onoga što se tradicionalno naziva *makrotoponimima*.⁷¹ Nasuprot njihovoj administrativnoj funkcionalnosti iz perspektive rapskih veleposjednika stoji njihova relativna nefunkcionalnost iz perspektive „maloga čovjeka”, zainteresirana za preciznije imenovanje mikroreferenata. Na područjima koja su pokrivala spomenuta imena nalazimo danas mnoštvo toponima, a nisu svi recentni. Zato valja pretpostaviti da je, usporedno sa širokom toponimijskom rešetkom rapske administracije, postojao čitav jedan toponimijski sloj o kojemu povijesni izvori šute. Nije tako samo na Rabu, no ovdje je problem dokumentarnoga kontinuiteta toponimije najočitiji. S druge strane, brojnost imena koja već na sinkronijskoj razini predstavljaju toponimizirane apelative, kao što su *Bok*, *Brig*, *Der*, *Draga*, *Dražica* i *Dražina*, *Funda/Hunda*, *Glavica* i *Glavina*, *Kavrla*, *Korda*, *Livel*, *Mesto*, *Njiva*, *Ravnica*, *Vrh* itd., sugerira da je dobar dio suvremene rapske toponimije recentnijega postanja. Na isti zaključak upućuju i toponimi izvedeni od antroponima, pogotovo neplemičkih. Njihovoj upadljivoj brojnosti u rapskoj toponimiji na jednoj je drugoj razini doprinijelo širenje zaselaka (današnja su rapska ruralna naselja, s izuzetkom Lopara, upravo zbir zaselaka). Taj je proces zasigurno otjerao u zaborav znatan dio stare rapske toponimije.

U ovdje ugrubo naznačenim okvirima valjalo bi u budućnosti podrobnije razmotriti problem kontinuiteta u rapskoj toponimiji. Taj, čini mi se, nije u vezi s prvim valom jezične slavenizacije otoka jer je povijesni zaborav bez razlike pogodio i romanska i slavenska imena.

Izvori

AC = Avogaria di Comun (IT ASVe 0325). Processi di nobiltà. Archivio di Stato di Venezia.

BK = Badurina, Odoriko. *Banjolska kronika*. Župna crkva sv. Marije Magdale-
ne u Banjolu.

BR = Bilježnici Raba (HR–DAZD–28). Državni arhiv u Zadru.

DG = Dandolo Gerolamo (IT ASVe 4480). Archivio di Stato di Venezia.

KsvA = Katastik benediktinskoga samostana sv. Andrije u Rabu.

OR = Općina Rab (HR–DAZD–18). Državni arhiv u Zadru.

⁷¹ Za kritiku termina *makrotoponim* i *mikrotoponim* v. Skračić (2011: 100).

SvEK = Spisi rapskih bilježnika Nicole iz Bolonje i Nicole iz Curtarola. Samostan sv. Eufemije u Kamporu.

VKK = Badurina, Odoriko. *Velika kamporska kronika*. Samostan sv. Eufemije u Kamporu.

Literatura

Bartoli, Matteo Giulio. 1906. *Das Dalmatische. Altromanische Sprachreste von Veglia bis Ragusa und ihre Stellung in der apennino-balkanischen Romania*. Wien: A. Hölder.

Boerio, Giuseppe. ²1856. *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Giovanni Cecchini.

CD = *Corpus diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae / Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, II (1904) – XVIII (1990). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

DT = Gasca Queirazza, Giuliano et al. ²1997. *Dizionario di toponomastica. Storia e significato dei nomi geografici italiani*. Torino: UTET.

ERHSJ = Skok, Petar. 1971. – 1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I – IV. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Faré, Paolo A. 1972. *Postille italiane al « Romanisches Etymologisches Wörterbuch » di W. Meyer-Lübke*. Milano: Istituto Lombardo di Scienze e Lettere.

Hilje, Emil. 1994. Prilog povijesnoj topografiji zadarskog otočja. *Folia onomastica Croatica*, 3, Zagreb, 49–76.

Holzer, Georg. 2007. *Historische Grammatik des Kroatischen. Einleitung und Lautgeschichte der Standardsprache*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Ivšić, Dubravka. 2013. *Predslavenski sloj u hrvatskoj toponimiji*. Doktorski rad. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.

JE = Vinja, Vojmir. 1998. – 2016. *Jadranske etimologije: jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*, I – IV. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga.

Juran, Kristijan. 2006. Povijesna toponimija. *Toponimija otoka Ugljana*. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja, 127–129.

Juran, Kristijan. 2007. Popis povijesnih toponima iz arhivske građe. *Toponimija otoka Ugljana*. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja, 247–280.

Jurišić, Blaž. 1956. Toponimika zapadne Istre, Cresa i Lošinja. *Anali Leksikografskog zavoda FNRJ*, 3, Zagreb, 5–181.

Kranjec, Ivor. 2017. *Umjetnička topografija Barbata na Rabu*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

- Lewis, Charlton P.; Short, Charles. 1879. *A Latin Dictionary*. Oxford: Clarendon Press.
- Ligorio, Orsat. 2014. *Problem leksičke stratifikacije u adrijatistici*. Doktorski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Listine I = *Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke Republike. Knjiga I. Od godine 960 do 1335*. 1868. Skupio Šime Ljubić. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti [= *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*, vol. I].
- Listine V = *Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke Republike. Knjiga V. Od godine 1408 do godine 1409*. 1875. Skupio Šime Ljubić. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti [= *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*, vol. V].
- Mlacović, Dušan. ²2012. *Plemstvo i otok. Pad i uspon rapskoga plemstva*. Zagreb: Leykam international.
- Olivieri, Dante. 1961. *Toponomastica veneta*. Venezia – Roma: Istituto per la collaborazione culturale.
- Pellegrini, Giovan Battista. 1990. *Toponomastica italiana. 10 000 nomi di città, paesi, frazioni, regioni, contrade, fiumi, monti spiegati nella loro origine e storia*. Milano: Hoepli.
- Pellegrini, Giovan Battista. 1992. *Ricerche linguistiche balcanico-danubiane*. Roma: La Fenice.
- Prati, Angelico. 1968. *Etimologie venete*. Venezia – Roma: Istituto per la collaborazione culturale.
- Radossi, Giovanni. 2008. *La toponomastica di Rovigno d'Istria*. Rovigno: Centro di ricerche storiche [= *Collana degli Atti*, n. 28].
- REW = Meyer-Lübke, Wilhelm. ³1935. *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Carl Winters Universitätsbuchhandlung.
- Rohlf, Gerhard. 1956. *Studien zur romanischen Namenskunde*. München: Bayerische Akademie der Wissenschaften.
- Rohlf, Gerhard. 1969. *Grammatica storica della lingua italiana e dei suoi dialetti. Sintassi e formazione delle parole*. Torino: Einaudi.
- Rosamani, Enrico. ²1999. *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella Venezia Giulia, in Istria, in Dalmazia, a Grado e nel Monfalconese*. Trieste: LINT.
- Sattin, Antonella. 1986. Ricerche sul veneziano del sec. XV (con edizione di testi). *L'Italia Dialettale*, XLIX, Pisa, 1–172.
- Skok, Petar. 1920. Studije iz ilirske toponomastike. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, XXXII, Sarajevo, 29–45.
- Skok, Petar. 1921. Prilozi k ispitivanju hrvatskih imena mjesta. VI. *Nastavni vjesnik*, XXIX, Zagreb, 326–337.

- Skok, Petar. 1930. Studi toponomastici sull'isola di Veglia, II. *Archivio glottologico italiano*, XXIV, Torino, 19–55.
- Skok, Petar. 1943. Considérations générales sur le plus ancien istro-roman. *Sache, Ort und Wort. Jakob Jud zum sechzigsten Geburtstag, 12. Januar 1942*. Genève – Zürich: Droz – Rentsch, 472–485.
- Skok, Petar. 1950. *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima. Toponomastička ispitivanja*, I – II. Zagreb: Jadranski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.
- Skračić, Vladimir. 1996. *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka*. Split: Književni krug.
- Skračić, Vladimir. 2011. *Toponomastička početnica. Osnovni pojmovi i metoda terenskih istraživanja*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- St. = Statutum Magnificae Comunitatis Arbensis. Ur. Inchiostri, Ugo; Galzigna, A. G. 1984. *Atti e memorie della Società Dalmata di Storia Patria*, XIV, Venezia, 31–127.
- Stussi, Alfredo. 1965. *Testi veneziani del Duecento e dei primi del Trecento*. Pisa: Nistri-Lischi.
- Šimunović, Petar. 1972. *Toponimija otoka Brača*. Supetar: Skupština općine Supetar.
- Tomasin, Lorenzo. 2004. *Testi padovani del Trecento*. Padova: Esedra.
- VS = *Vocabolario siciliano*. I – V. 1977. – 2002. Ur. Piccitto, Giorgio (I); Tropea, Giovanni (II – IV); Trovato, Salvatore (V). Catania – Palermo: Centro di studi linguistici e filologici siciliani.
- Vuletić, Nikola. 2007. Toponimi romanskog postanja na Ugljanu i Pašmanu. *Toponimija otoka Ugljana*. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja, 345–360.
- Wilkes, John Joseph. 1969. *Dalmatia*. London: Routledge & Kegan Paul.

Note sulla toponomastica storica di Arbe: i toponimi privi di attestazioni contemporanee

Riassunto

Il presente saggio discute alcuni dei problemi della toponomastica storica dell'isola di Arbe. Si è tentato, da un lato, di ubicare i toponimi storici privi di attestazioni contemporanee e di fornirne un'interpretazione etimologica; dall'altro, di offrire considerazioni preliminari sulle ragioni della scomparsa di alcuni importanti toponimi storici, quali nomi di pascoli comunali, monti e sorgenti d'acqua. Il materiale esaminato è composto da una cinquantina di toponimi, procedenti dal corpus allestito per il volume *Toponimija otoka Raba*, di prossima pubblicazione,

ed è tratto dalle fonti che interessano il periodo compreso tra l'inizio del Duecento e l'inizio del Seicento. La scelta è ricaduta su quei toponimi per i quali le fonti offrono un'informazione utile per l'ubicazione; e sui toponimi per i quali la combinazione di tratti formali e semantici permette di fornire l'etimologia. La maggioranza delle attestazioni proviene dagli atti dei notai arbesani, conservati presso il monastero di Sant'Eufemia di Kapor (Trecento) e il *Državni arhiv u Zadru* (dalla metà del Quattrocento in poi), finora trascurati dagli studi sulla toponomastica dell'Adriatico Orientale. Il problema della continuità nella toponomastica arbesana viene spiegato con le specifiche vicende storico-economiche dell'isola, e non con quelle etnolinguistiche; e questo in ragione del fatto che l'oblio ha interessato indistintamente tanto i nomi romanzi, perlopiù autoctoni, quanto quelli slavi. Un altro fattore che ha contribuito alla scomparsa di buona parte della toponomastica originaria è stata l'espansione dei nuclei rurali, soprattutto nell'area di Palit e Banjol. Il confronto con le fonti coeve relative alle isole di Zara, dove il materiale toponomastico è, in diacronia, in costante crescita, pone poi un altro problema: la relativa povertà della toponomastica storica arbesana. Così, il numero di toponimi registrati nello stesso periodo sull'isola zaratina di Ugljan, più piccola di Arbe, è tre volte più alto. Questo squilibrio non è riconducibile alle caratteristiche naturali di Arbe, un'isola molto diversificata dal punto di vista geomorfologico. Appoggiandosi sullo studio storico di Mlacović (2012), questo punto viene spiegato con le specificità storiche del sistema economico locale, e in primo luogo con l'importanza secondaria dell'agricoltura, uno dei fattori principali della diversificazione toponomastica.

Ključne riječi: Rab, povijesna toponimija, kontinuitet, autohtoni romanski („dalmatski”), hrvatski, mletački

Parole chiave: Arbe, toponomastica storica, continuità, romanzo autoctono (“dalmatico”), croato, veneziano

Keywords: Rab, historical toponymy, continuity, autochthonous Romance (“Dalmatian”), Croatian, Venetian

Karta 1. Povijesni toponimi bez suvremenih potvrda (u kurzivu) na središnjemu dijelu otoka Raba

Karta 2. Povijesni toponimi bez suvremenih potvrda (u kurzivu) na jugoistočnome dijelu otoka Raba

